

BJUGN KOMMUNE

ØRLAND KOMMUNE

Samfunnsutviklingsprosjektet Ørland Bjugn- delprosjekt landbruk

Forord

19. juli 2012 kom vedtaket om at NATOs kampflybase skulle legges til Ørland. De første F35, de nye kampflyene kommer i 2017.

Kommunene Ørland og Bjugn fikk i 2013 skjønnsmidler til samfunnsutvikling.

Landbruksprosjektet er et delprosjekt under samfunnsutviklingsprosjektet i Ørland og Bjugn. Målet er å styrke den landbruksfaglige kompetansen i Ørland og Bjugn både med tanke på landbruksutvikling -og forvaltning. Målene i landbruksprosjektet er utviklet med bakgrunn i målene i samfunnsutviklingsprosjektet og med bakgrunn i søknad om skjønnsmidler. Mål og delmål for arbeidet er også forankret i tidligere utredninger gjort i lokallandbruket

Ørland er en av de viktigste landbrukskommunene i Sør-Trøndelag. Gode produksjonsforhold, godt klima og gode produksjonsmiljøer særpreger området. Det mest støyberørte området er ofte beskrevet som «indrefileten» eller «gullrekka» i sørtrøndersk landbruk. Her finner vi bl.a. 30 % av melkeproduksjonen i Ørland kommune.

Som landbruksmyndighet har kommunen et relativt vidt mandat med oppgaver som spenner fra tilskudds- og arealforvaltning, til rådgivning og veiledning innenfor mer utviklingsrettede landbrukstiltak. Dette kommer til uttrykk ved at kommunen er gitt oppgaver gjennom offentligrettslig regelverk, og forventninger fra overordnede landbruksmyndigheter. Kommunale landbruksmyndigheter sin rolle må imidlertid avgrenses mot utfordringer som knytter seg til privatrettslige forhold

Landbruksprosjektets medarbeidere har arbeidet i både Ørland og Bjugn. Det har vært viktig å arbeide med en samlet landbruksnæring i kommunene. Med den usikkerheten som er i de mest berørte områdene var det naturlig å ha et spesielt fokus på dette området.

Sør-Trøndelag Fylkeskommune og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har delfinansiert noen av delprosjektene.

Denne rapporten vil først og fremst synliggjøre aktivitet og resultater i prosjektet. Evaluering av prosjektet gjøres av Norsk Senter for Bygdeforskning, og vil foreligge som en egen rapport. Rapporten er en del av den samla rapporteringen på samfunnsutviklingsprosjektet i Ørland og Bjugn.

Mange har vært involvert i arbeidet med landbruksprosjektet og dette arbeidet har ikke latt seg gjennomføre uten denne samhandlingen.

Trondheim 15. februar 2016

Kari Frøseth

Prosjektleder

Innhold

Forord.....	1
Sammendrag.....	4
1.0 Innledning og bakgrunn	6
1.1 Landbruket i Ørland og Bjugn	6
1.2 Landbruket i Ørland og Bjugn – oversikt over produksjoner og verdiskaping 2013	7
1.3 Landbrukspolitikken	8
1.4 Framtidslandbruket i Ørland.....	8
2. 0 Samfunns og landbruksutvikling i Ørland og Bjugn.....	10
2.1 Delprosjekt landbruk.....	10
2.2 Oppbygging av landbruksprosjektet og vurdering av tiltak.....	11
2.3 Arbeidsmetoder og tilnærminger	11
3.0 Utredninger og rapporter	14
4.0 Plan og forvaltningsoppgaver.....	15
4.1 Kommuneplanens samfunnsdel- delplan landbruk /landbruksplan for Ørland og Bjugn	15
4.2 Reguleringsplan for Ørland Hovedflystasjon	15
4.3 Husdyr og støy	16
4.4 Jordbank og erstatningsarealer	16
4.5 Nydyrking – kartlegging av potensiale i Ørland.....	17
5.0 Mulighetsstudie	17
6. 0 Utviklingsprosjekter i regi av landbruksprosjektet.....	19
6.1 Investeringer i landbruket i Ørland og Bjugn	19
6.2 Gårdsråd	20
6.3 Kompetanse i landbruket i Ørland og Bjugn	21
6.4 VG3 landbruk Ørland og Bjugn.....	22
6.5 – Andre kompetansetiltak	23
6.6 Rådgiverforum landbruk.	23
6.7 Rekruttering til landbruket i Ørland og Bjugn.....	24
6.8 Lokal Mat - utvikling av hele verdikjeden	25
6.8.1 Nye muligheter og et nytt marked.....	25
6.8.2 Temadag for matprodusenter, rådgivere og matinteresserte på kysten	26
6.8.3 «Forprosjekt Utsalg Matspesialiteter på Brekstad.».....	27
6.8.4 Utredningen «Matspesialiteter på kysten- forstudie».....	27
6.9 Økt Grønnsaksproduksjon i Ørland og Bjugn.....	27
6.9 1 Grønnsaksdyrking i Ørland Bjugn 2015.....	27
6.9.2 Utredning lagerstruktur	30
6.9.3 Andelslandbruk på Austrått	30

7.0 Prosjektets videreføring.....	31
7.1 Regionalt samarbeid om landbruksutvikling på Fosen	31
7.2 Kommunen må ta hånd om forvaltningsoppgavene	32

Vedlegg finnes på kommunens hjemmeside.

- Rønning Norsk Senter for Bygdeforskning R-06/13 - Landbruket i Ørland – status og veien videre

www.bygdeforskning.no/forskning/framtidslanbruket-paa-oerlandet-2025-kartlegging

- Revitalisere støyutsatt jordbruk- Jordbruket på Ørland i lys av etableringen av hovedkampflybasen» NILF-rapport 2015–1

[www.nilf.no/publikasjoner/Rapporter/2015/revitalisere stoyutsatt jordbruk. jordbruket pa orland i lys av etableringen av hovedkampflybasen](http://www.nilf.no/publikasjoner/Rapporter/2015/revitalisere_stoyutsatt_jordbruk._jordbruket_pa_orland_i_lys_av_etableringen_av_hovedkampflybasen)

- Landbruksplan for Ørland og Bjugn
- Verkstedsavis landbruksplan
- Rapport: Forprosjekt Bedriftsnettverk- Delrapport – utvalg matspesialiteter på Brekstad
- Rapport: Matspesialiteter på kysten
- Rapport studietur Meldal
- Rapport studietur Frosta
- Sak til formannskapet i Ørland vedr gårdsråd og retningslinjer gårdsråd
- Brev til gårdbrukere ang tilskudd til gårdsråd
- Undersøkelser husdyr og støy – tre rapporter

Sammendrag

Resultater	Samarbeidspartnere	Oppfølging
Forvaltning, plan og utredning		
Vi har koordinert arbeidet med landbruk i forbindelse med reguleringsplan for Ørland Hovedflystasjon. Framdrift, rolleavklaring og tverrfaglig samhandling var viktig. Prosjektet har vært bindeledd mellom kommunen, regionale og nasjonale myndigheter på landbruksområdet	Fylkesmannen avd. landbruk og bygdeutvikling Forsvarsbygg Ørland Bondelag Ørland produsentlag Støygruppa Ørland m.fl	Ørland kommune
Initiert og koordinert nye undersøkelser i forbindelse med reguleringsplan ØHF bla husdyr og støy, jordprøver etc. Det foreligger rapporter som synliggjør resultater av undersøkelsene	Forsvarsbygg (ansvarlig) Ørland kommune NMBU, Ørland produsentlag, Ørland Bondelag og Støygruppa Ørland m.fl	Forsvarsbygg/ Ørland kommune
Bidratt faglig og ut i fra den rollen vi hadde til etablering av jordbank og jordfordeling nord for rullebanen. I denne sammenhengen ble det avholdt et seminar om jordskifte og erstatninger.	Forsvarsbygg (ansvarlig)	Ørland kommune
Utarbeidet felles landbruksplan (kommunedelplan landbruk) for kommunene Ørland og Bjugn	Rådgivere i landbruket i Ørland Bjugn, FMLA, Ørland Bondelag, Bjugn Bondelag, Ørland produsentlag, Fosen produsentlag	Ørland kommune Bjugn kommune
Mulighetsstudier og gårdsråd		
Gjennomført samtaler med neste alle gårdbrukere i rød og gul støysone for kartlegge behov for rådgivning og tiltak	Rådgiverforum ¹	Landbruksprosjektet / Ørland kommune gjennom mulighetsstudier og gårdsråd
Iverksatt, gjennomført og fulgt opp mulighetsstudie for landbruket i Ørland	NILF og Bygdeforskning (ansvarlig for oppdraget), Forsvarsbygg, Ørland Bondelag, Ørland produsentlag, Støygruppa Ørland, FMLA	Ørland kommune
Etablert gårdsråd i rød sone og sørget for finansiering av dette. Kr 300 000 er omdisponert over skjønnsmidlene og kr 200 000 er omsøkt og tildelt over kommunale RDA midler. Retningslinjer er utarbeidet og behandlet i formannskapet.	Fylkesmannen i Sør-Trøndelag (skjønnsmidler)	Ørland kommune skal forvalte ordningen
Rådgiverforum: Med bakgrunn i arbeidet med gårdsråd og de utfordringer som landbruket står overfor er det tatt initiativ til å samle rådgivere i lokallandbruket til en felles arena. Rådgiverforumet er en bærekraftig modell som er blitt en viktig arena og et solid verktøy.	Ørland kommune	Ørland kommune Lokale banker vurderer å følge opp rådgiverforum
Utviklingsprosjekter		
Koordinert arbeidet med utredning vedr. muligheter for leveranser av gårdsmat til ØHF samt marked for etablering av gårdsbutikk på Brekstad. Gårdsbutikk er under etablering. Det er etablert et nettverk av	Oi Trøndersk mat og drikke, Innovasjon Norge, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Austrått Innovasjon, Sør-Trøndelag Fylkeskommune	Regional samhandling

¹ Rådgiverforum består av rådgivere som er i direkte dialog med gårdbrukere i Ørland og Bjugn.

Resultater	Samarbeidspartnere	Oppfølging
gårdsmatsprodusenter i Ørland og Bjugn,	Utredningen er finansiert av Innovasjon Norge	
Utredet muligheter for samhandling om utvikling av lokal mat på kysten generelt og Brekstad spesielt. Utredningen foreligger og er et grunnlagsdokument for samhandling mellom nettverk i Trøndelag.	Ol Trøndersk mat og drikke Innovasjon Norge Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Austrått Innovasjon, Ørland sparebanken, Sør-Trøndelag Fylkeskommune Utredningen er finansiert av Innovasjon Norge	Regional samhandling
Gjennomført samtaler med 27 gårdbrukere om investeringer. 3 har startet utbygging og 10 søknader ligger til behandling hos Innovasjon Norge for 2016 (både rød sone og kommunene for øvrig)	Landbruksprosjektet sammen med landbruksrådgivere i Ørland Bjugn, Innovasjon Norge , FMLA ,Sør-Trøndelag Fylkeskommune	Ørland kommune
Grønnsaksprosjektet: Sammen med Norsk Landbruksrådgivning gjennomført en rekke kompetansetiltak innen grønnsaksproduksjon i Ørland og Bjugn. Det er fokus på kompetanse og nettverksarbeid.	Norsk Landbruksrådgivning (ansvarlig) Fosen produsentlag (grønnsaker) Sør-Trøndelag Fylkeskommune FMLA Prosjektet er finansiert av Fylkesmannen i Sør-Trøndelag og Sør-Trøndelag Fylkeskommune. Landbruksprosjektet har bidratt med arbeidsinnsats.	Regional samhandling
Planlagt, koordinert og bidratt til oppstart av desentralisert agronomutdanning i Ørland og Bjugn. 20 elever går nå på denne utdanningen som startet opp i september 2015. Bidratt til at desentralisert agronomutdanning har lokal forankring. Det er lokale rådgivere som underviser. Ørland sparebank og Bjugn sparebank har medfinansiert kurset som har fordypning i økonomi og driftsledelse	Ørland Sparebank ,Bjugn Sparebank, Skjetlein Grønt Kompetansesenter (ansvarlig),Fosen ressurscenter/ Fosen videregående skole, Ørland Bondelag, Bjugn Bondelag	Regional samhandling
Vi kan dokumentere flere eierskifter i lokallandbruket som enten er iverksatt eller planlegges iverksatt. Prosjektet har hatt fokus på unge / nye gårdbruker ved å støtte nettverket «Unge bønder i Ørland og Bjugn» og gjennomført seminarer om eierskifte	Ung Fosenbonde avd. Ørland og Bjugn Rådgiverforum	Regional samhandling
Bidratt til at utviklingsarbeidet videreføres og er implementert hos aktuelle rådgivermiljøer og organisasjoner	Fylkesmannen i Sør-Trøndelag Kommunene på Fosen Bondelag m.fl	Regional samhandling og Ørland kommune

1.0 Innledning og bakgrunn

Kommunene Ørland og Bjugn fikk for perioden 2013-2015 tilsagn på til sammen kr. 30 millioner over Kommunal- og moderniseringsdepartementets og Fylkesmannens skjønnsmidler for «å bidra til at etableringen av kampflybasen på Ørland blir vellykket, gjennom gode planprosesser med medvirkning fra alle aktører og i god dialog med befolkningen i Ørland og Bjugn, og samtidig utrede og planlegge tiltak for å skape vekst og utvikling ut over det basen vil generere».

I søknad om skjønnsmidler datert 14. mai 2013 beskrives utfordringer på landbruksområdet på følgende måte:

«Det søkes om 2,0 mill kroner årlig for å styrke landbruksfaglig kompetanse i Ørland og Bjugn. Her inngår 1 mill kroner årlig til en treårig prosjektstilling for å styrke landbruksfaglig kompetanse på landbrukskontoret, samt 1,0 mill kroner hvert år til ulike utgifter knyttet til reiser/møter, deltakelse i nettverk, informasjonsarbeid, juridisk og økonomisk rådgivningskompetanse og planer for videre drift og omstilling i landbruket»

Det ble valgt en modell hvor man etablerte et prosjektteam bestående av tre personer for å ivareta oppgavene over.

1.1 Landbruket i Ørland og Bjugn

For landbruket har baseetableringen store konsekvenser. 30 % av melkeproduksjonen i Ørland kommune ligger i det mest støyutsatte området og gårdsbruk mister arealer som følge av rullebaneforlengelse og bygging av ammunisjonslager. Videre vil forsvaret bygge ned 1000 daa av den dyrkbare jorda inne på Ørland Hovedflystasjon. Ørland hovedflystasjon er Norges største landbrukseiendom på ca. 3200 daa dyrka jord. Dette drives i dag av gårdbrukere i Ørland kommune.

Baseetableringen vil også gi muligheter for landbruket og lokalsamfunnet. Det vil bli behov for tjenester og med flere innbyggere vil man også få et større marked for f.eks. lokal mat og grønnsaker.

Kommunene Ørland og Bjugn er tradisjonelle landbrukskommuner hvor volumproduksjon står sterkt. Her er det sterke faglag og gode produksjonsmiljø. Klima, arrondering og jordsmonn gjør at området er unikt for matproduksjon. På Ørland er det et lite men godt miljø for grønnsaksproduksjon. Vi finner svært lite tilleggsnæringer i Ørland og Bjugn.

Vi står foran et generasjonsskifte i landbruket i kommunene og rekruttering er her som ellers i landbruket en utfordring. Her er det mange faktorer som har betydning og situasjonen er ikke unik sammenlignet med landbruket for øvrig. I disse kommunene som ellers ser vi også at mange gårdbrukere mangler landbruksutdanning.

Det er investert lite i dette området de siste årene. Det er derfor nødvendig med et vesentlig løft for å vedlikeholde driftsapparatet.

1.2 Landbruket i Ørland og Bjugn – oversikt over produksjoner og verdiskaping 2013

PRODUKT	ØRLAND		BJUGN	
	VOLUM	VERDI MILL KR	VOLUM	VERDI MILL KR
Melk	7.5 mill liter	39.9	6.8 mill liter	36.1
Storfe kjøtt	550 tonn	30.0	374 tonn	20.4
Svin	135 tonn	4.0	419 tonn	12.2
Sau	4 tonn	0.1	25 tonn	0.7
Kalkun	137 tonn	2.7	0 tonn	
Kylling	24 tonn	0.5	88 tonn	1.8
Korn	7300 tonn	19.0	1377 tonn	3.6
Gulrot	230 daa	5.3	4 daa	0.1
Potet	85 daa	0.9	13 daa	0.1
Skog		0		0.2
Vilt		0.4		1,0
Tilskudd		56.0		53.0
SUM		158 mill kr		129 mill kr

Kilde: Ørland kommune

Kalvemønstring på Austrått Foto: Fosen Landbruk Ørland Bjugn

1.3 Landbrukspolitikken

Regjeringens ambisjoner for landbruks- og matpolitikken er tydeliggjort i Meld. st. 9 (2011-2012) Landbruks- og matpolitikken. Her blir de fire overordna målene for norsk landbruks- og matpolitikk definert:

- ☐ Matsikkerhet
- ☐ Landbruk over hele landet
- ☐ Økt verdiskaping
- ☐ Bærekraftig landbruk

Landbruket, som andre næringer, er helt avhengig av at verdiskapingen økes slik at det å investere og arbeide i landbruket er konkurransedyktig målt opp mot andre næringer. I denne sammenhengen snakker vi om økt verdiskaping både i det tradisjonelle landbruket og i bygdenæringene. I landbruksmeldingen fokuseres det på viktigheten av samhandling med det øvrige næringsliv. Målsettingen om bærekraftig landbruk betyr i denne sammenhengen at landbruksproduksjonen skal skje på en miljømessig bærekraftig måte. Produksjonen skal ikke føre til belastninger utover naturens tålegrenser.

Et av de viktigste matpolitiske målene er en økt matproduksjon på 20 % innen 2030. I Trøndelag har et samla landbruksmiljø sagt at matproduksjonen i regionen skal økes med 30 %. Ørland og Bjugn er en av de kommunene i Trøndelag med best produksjonsgrunnlag og for forholdene ligger til rette for en produksjonsøkning.

Rapporten vil gi en oversikt over tiltak, prosesser og resultater i landbruksprosjektet. Det er i tillegg iverksatt en evaluering av samfunnsutviklingsprosjektet i Ørland og Bjugn. Dette innbefatter også arbeidet i dette prosjektet.

1.4 Framtidslandbruket i Ørland

RAPPORT – NORSK SENTER FOR BYGDEFORSKNING

www.bygdeforskning.no/forskning/framtidslandbruket-paa-oerlandet-2025-kartlegging

Rapport 6/2013: "Landbruket i Ørland - status og veien videre."

Norsk senter for bygdeforskning gjennomførte 2012 en spørreundersøkelse blant aktive bønder og passive eiere av landbrukseiendommer i Ørland for å bidra med et kunnskapsgrunnlag for videre utviklingsarbeid for landbruket. Oppdraget ble gjennomført på bestilling fra «Framtidslandbruket i Ørland», et lokalt landbruksutviklingsprosjekt som Ørland Bondelag, Ørland Sparebank og Ørland kommune stod bak. Undersøkelsen omhandlet spørsmål om gården, gårdsdrifta, framtidsplaner, hverdagen som bonde, og husholdstilpasninger med hensyn til arbeidsinnsats og inntektskilder.

Ørland har over 60 prosent dyrket mark. Korn og melkeproduksjon dominerer. Trenden siste ti år har vært kraftig strukturrasjonalisering i melkeproduksjonen, men også nedgang i totalproduksjonen. Melkeproduksjon erstattes av økt kornproduksjon. Dette er en produksjonsendring som gir mindre sysselsetting og verdiskaping i landbruket.

Gårdsdrifta gir varierende næringsinntekt, noe som er naturlig med varierte driftsformer og driftsomfang. Undersøkelsen viser at en større andel bønder i Ørland kan leve av landbruksproduksjonen sammenlignet med landet for øvrig. Sammenstilling av

næringsinntekt fra jordbruket med arbeidsinnsats på gården antyder at lønnsomheten varierer mye og er lav på mange gårdsbruk.

Det er flere som mener det økonomiske resultatet fra jordbruket har utviklet seg negativt siste fem år (40 %) enn som mener utviklingen har vært positiv (30 %). Med hensyn til de neste fem år er det bare 24 prosent som tror utviklingen vil bli positiv. Ut fra svar på spørsmål om sannsynlige endringer i gårdsdrifta neste fem år kan vi utlede en fortsatt strukturrasjonalisering. 32 prosent svarer at produksjonsøkning er sannsynlig, og omtrent like mange ser for seg produksjonsnedgang eller avvikling. Det er få som satser på alternative strategier som videreforedling av lokalmat eller satsing på tilleggsnæringer.

Melkeproduksjon er den viktigste landbruksproduksjonen i Ørland, særlig med tanke på sysselsetting og verdiskaping. Omtrent 90 prosent av familienes arbeid i jordbruket i Ørland legges ned på bruk med melk som viktigste produksjon. I tillegg til å kreve mye arbeid, kjennetegnes melkeproduksjonsbrukene av store investeringer og høyt gjeldsnivå. Da er det også naturlig at disse bøndene henter større inntekt fra jordbruket enn bønder i andre produksjoner. Arbeidsintensiv produksjon gjør melkebøndene mer avhengig av gode avløserordninger, men status er at de er mindre tilfreds med ferie og fritid enn andre. Mer foruroligende er det at man finner samvariasjon mellom melkeproduksjon og antatt produksjonsnedgang neste fem år. Dette kan bety at trenden med overgang fra melk til kornproduksjon fortsetter.

Rekruttering er en av de store utfordringene. Nesten 30 prosent av gårdbrukerne ser det som sannsynlig at de blir pensjonister i løpet av fem år (Red anm. innen 2017). Bare 40 prosent av de som selv antar de vil slutte som bonde innen fem år vurderer det som sannsynlig at noen kommer til å drive gården videre. En nærmere analyse av faktorer som påvirker sannsynligheten for videre drift, viser at gårdens størrelse påvirker hvor attraktivt det er å overta. Videre vurderer bønder som opplever problemer med å skaffe nødvendig avløsning, og de som sjøl har opplevd det som en plikt å drive gården videre, det som mindre sannsynlig at gården drives videre.

Trivselen som bonde er avgjørende både for de som skal overta og de som allerede driver i landbruket. Landbruksinteresse, ønske om å bo på bygda, ønske om å være selvstendig, og ønske om å skape et godt oppvekstmiljø for egne barn er viktige motivasjonsfaktorer for bønder i Ørland, noe de deler med bønder over hele landet. Det bøndene er minst tilfreds med, er inntekta fra gårdsdrifta og dernest muligheten for ferie og fritid. Mest tilfreds er de med boforholdene. Bønder i Ørland er gjennomgående mer tilfreds enn bønder i landet for øvrig. Meningsfylt og interessant arbeid, godt fagmiljø og gode naboer er trivselsfaktorer flest ørlandsbønder trekker fram, mens lav inntekt og mye arbeid, utarming av fagmiljøet og flystøy trekker i negativ retning for trivselen.

Gårdshusholdene kombinerer arbeid og inntekt fra flere kilder. Der det drives landbruksproduksjon kom 36 prosent av inntekta fra landbruk. Resten av inntekta kom fra arbeid og næring i privat sektor utenom landbruk (37 %), arbeid i offentlig sektor (16 %), og kapitalinntekter, trygder eller pensjoner (11 %). Gårdshushold der det ikke drives landbruksproduksjon erstatter jordbruksinntekt i hovedsak med inntekt fra offentlig sektor og kapitalinntekter, trygder og pensjoner. Ørland hovedflystasjon med vedtatte utbyggingsplaner skaper spesielle forutsetninger og utfordringer for landbruket. Generelt er holdningen blant bønder i Ørland at flyplassutbyggingen får negative konsekvenser for gården og mulighetene i gårdsdrifta, men at det gir nye inntektsmuligheter utenfor gården. Det er få som ser nye muligheter for gårdsdrifta og andre næringer som følge av nye Ørland hovedflystasjon.

Konklusjonen fra denne kartleggingen av landbruket i Ørland er at tiltak er nødvendig om man vil nå målene om fornying og utvikling av det lokale landbruket. Melkeproduksjonen står

sterkt, men er sårbar for arealpress og konkurranse om arbeidskrafta. Rekruttering til landbruket blir en spesiell utfordring og oppgave de neste årene, og i dette arbeidet må en evne å snu oppfatningen om at Ørland hovedflystasjon bare gir negative konsekvenser for landbruket. Det må fokuseres mer på nye muligheter både for landbruksproduksjonen og andre bygdenæringer der gården kan være et ressursgrunnlag.

Resultater fra denne kartleggingen legger sammen med andre føringer grunnlag for mål og tiltak i landbruksprosjektet Ørland Bjugn i tillegg til de utfordringer og bestillinger som er gitt gjennom tildeling av skjønnsmidler og rammer for samfunnsutviklingsprosjektet. Selv om undersøkelsen er gjort i Ørland valgte vi sammen med lokal kunnskap å la dette danne grunnlaget for arbeidet også i Bjugn.

2. 0 Samfunns og landbruksutvikling i Ørland og Bjugn

2.1 Delprosjekt landbruk

Styringsgruppen har bestått av:

- Landbruksdirektør Tore Bjørkli(leder)
- Lars Morten Rosmo (Sør-Trøndelag Bondelag)
- Arnfinn Brasø (ass. rådmann Ørland kommune)
- Tor Langvold (rådmann Bjugn kommune).

Det er i perioden vært avholdt 10 styremøter. I tillegg har det vært en rekke møter i referansegrupper, faggrupper og med faglag/ støygruppe i Ørland og Bjugn. Referansegruppen har hatt deltakelse etter tema og behov.

Prosjektets medarbeidere: Fv: Kari Frøseth prosjektleder, Ketil Kvam prosjektmedarbeider og Bernt Jørgen Stranden (tom 2014) prosjektmedarbeider

2.2 Oppbygging av landbruksprosjektet og vurdering av tiltak

Under er innsatsområder, mål og tiltak sammenstilt i en matrise. Dette ble utarbeidet i starten av prosjektperioden og har vært en ledetråd gjennom arbeidet. Det er noen endringer underveis i arbeidet og enkelte forutsetninger er endret. Det er spesielt fordelingen mellom utviklings - og forvaltningsoppgaver som ikke ble som vi i utgangspunktet hadde trodd. Prosjektets ansatte har jobbet parallelt med utvikling - og forvaltningsoppgaver. Forvaltnings- og planoppgaver er grunnlaget for de prosesser som er iverksatt på utviklingsområdet. Det er en utfordring at kommunen ikke kan arbeide med privatrettslige problemstillinger og noen av de områdene det var forventet at vi skulle arbeide med var i en gråsoner i forhold til dette. Det er en del områder som ikke kunne iverksettes før reguleringsplanen var vedtatt, og som bør arbeides med i en videreføring. Andre områder som f.eks. arbeid med biogass i samarbeid med Forsvarsbygg er utsatt da det ikke var riktig tidspunkt å ta tak i dette i prosjektperioden. Arbeidet med tjenesteproduksjon som Inn på tunet og bygdeservice ble prioritert bort tidlig i prosjektperioden. De fleste tiltak er gjennomført i tråd med de planer som ble lagt for arbeidet og de ressurser vi har hatt til disposisjon. Dette til tross for at vi har tatt hånd om en stor del av kommunens forvaltnings- og planoppgaver på landbruksområder i prosjektperioden.

2.3 Arbeidsmetoder og tilnærminger

Oversikt over Innsatsområder, mål og tiltak i landbruksprosjektet				
Utvikle og optimalisere landbruket i Ørland og Bjugn i tråd med landbrukspolitiske mål og strategier nasjonalt, regionalt og lokalt. Gode prosesser, medvirkning og samhandling vil danne grunnlaget for dette arbeidet.				
Innsatsomr.	Mennesker og motivasjon	Struktur	Økt matprod.	Innovasjon
Mål	1)Framtidens bønder i Ørland er kunnskapsrike og motiverte 2) Redusere belastning for den enkelte grunneier (psykisk, økonomisk, sosiologisk)	Optimalisere eiendomsstruktur, bygninger og infrastruktur for optimal ressursutnyttelse	Øke volumproduksjonen herunder melkeproduksjonen med vekt på optimalisering	Legge til rette for utvikling av nye næringer /nye bygdenæringer i landbruket – varer og tjenester i samarbeid med andre aktører og prosjekter
	Tiltak: Rekruttering gjennom samarbeid med prosjektet Ny Fosenbonde Avløserkurs i skolen Vertskap, fadderordning Motivasjonstiltak som studieturer, fagmøter og kompetansetiltak Tiltak: Kommunikasjon med enkeltaktører for å avklare behov og muligheter Legge til rette for at gårdbrukere som er direkte berørt får den støtte de trenger gjennom å etablere egne rådgivningstjenester Bruke regional og nasjonal fagkompetanse for å imøtekomme de utfordringer landbruket i regionen står overfor Utarbeide framtidsettet landbruksplan for Ørland og Bjugn Etablere gode samarbeidsrelasjoner mellom landbruket og næringslivet i regionen	Tiltak Legge til rette for nye boløsninger i Ørland /Brekstad Legge til rette for etablering av jordbank i samarbeid med Forsvarsbygg	Tiltak Samarbeide med «Tineprosjektet» om strategisamtaler med enkeltbønder- framtiden i melkeproduksjon i Ørland Kjøttproduksjon Optimalisere for produksjon av grønnsaker i Ørland ved å vurdere samarbeid med kampflybasen som mottak for «grønt fra Ørland» Utarbeide framtidsettet landbruksplan for Ørland og Bjugn	Tiltak Lokal mat på basen» Nye samarbeidstiltak og nettverk Innovasjon i bygdeservice- nye tjenester til en økende befolkning Utvikling av Inn på tunet Legge til rette for bruk av biobrensel / biogass på ØHF Etablere gode samarbeidsrelasjoner mellom landbruket og næringslivet i regioner

Prosjektet har søkt et stort nettverk for å løse oppgaver og svare på problemstillinger. I tillegg til en god dialog med landbrukets organisasjoner i Bjugn og Ørland har det også vært mange gårdbesøk og individuell dialog med gårdbrukere. Dette for å få en god oversikt over problemstillingene. Dialogen med den enkelte gårdbruker er også bakgrunnen for at vi valgte å gjennomføre en mulighetsstudie. Oppdraget ble sendt ut på anbud våren 2014 og resultater forelå våren 2015. Det var Norsk Institutt for landbruksøkonomisk forskning som sammen Norsk Senter for Bygdeforskning gjennomførte studien. Dette arbeidet er beskrevet i kap 5.

Det er opprettet referansegrupper etter behov og tema. Det er god tilgang til bred landbruksfaglig kompetanse i Ørland, Bjugn og på Fosen. Denne kompetansen har kommet godt med i dette prosjektet. Dette er bakgrunnen for at vi har valgt å opprette et rådgiverforum for landbruket i Ørland og Bjugn. Rådgiverforum består av alle rådgivere og instanser som på en eller annen måte jobber med lokallandbruket. Hensikten med forumet er å skape forankring, medvirkning, samhandling og gjennomføringskraft i arbeidet med nærings- og bygdeutvikling. Forumet er en bærekraftig modell som er blitt en viktig arena og et solid verktøy for arbeidet i prosjektet. Prosjektet har etablert og driftet forumet fram til nå. Dette er en viktig plattform for koordinert utviklingsarbeid og bør derfor videreføres. Forumet er nærmere omtalt i kap 6.6

Det har gjennom prosjektperioden vært en god dialog med Fylkesmannen i Sør-Trøndelag avd. for landbruk og bygdeutvikling (FMLA). Fylkesmannen har bidratt til ekstra ressurser i form at økonomi og personalressurser gjennom hele prosjektperioden. Fylkesmannen har også vært bindeledd mellom prosjektet og nasjonale myndigheter. Det ble opprettet et eget Ørlandsteam hos FMLA som har fulgt arbeidet gjennom hele prosjektperioden.

Det har som nevnt over vært behov for utredninger for å kunne prioritere riktige tiltak. I tillegg til de utredninger som er nevnt i tabellen under har Norsk Senter for Bygdeforskning gjennomført en spørreundersøkelse om landbruket i Ørland som også har vært et godt grunnlag for arbeidet. Landbruksplan for Ørland og Bjugn ble utarbeidet i 2014 som en del av prosjektet og er sammen med reguleringsplan ØHF et solid grunnlag for videre utviklingsarbeid.

3.0 Utredninger og rapporter

Utredning /plan	Hvem /utfører	Finansiering	Status – oppfølging
Landbruksplan ØB	Ørland kommune	Personalressurser Ørland kommune/ landbruksprosjektet	Forankring av tiltak på kort og lang tid
Forprosjekt Utsalg Matspesialiteter på Brekstad	Austrått Innovasjon samarbeid med landbruksprosjektet	Innovasjon Norge	Dokumentasjon på muligheter inne lokalmatproduksjon på Fosen / Ørland /Bjugn
Utredningen «Matspesialiteter på kysten-forstudie»	OI Trøndersk mat og drikke i samarbeid med landbruksprosjektet	Innovasjon Norge	Sørge for strukturert – koordinert satsing blå / grønn mat
Mulighetsstudier Revitalisere støyutsatt jordbruk- Jordbruket på Ørland i lys av etableringen av hovedkampflybasen, NILF-rapport 2015–1	NILF /Bygdeforskning etter oppdrag fra landbruksprosjektet	Forsvarsbygg/Fylkesmannen i Sør-Trøndelag	Grunnlag for prioritering av tiltak framover
Utredning lagerstruktur grønnsaker	Norsk Landbruksrådgivning i samarbeid med landbruksprosjektet	Ørland kommune / landbruksprosjektet	Grunnlag for videre arbeid med grønnsaks-produksjon i Ørland og Bjugn
Utrede forskjeller på praksis Forsvarsbygg og Statens Veivesen NIBIO Rapport nr 1 -2015: Prinsipper og praksis for relasjonen mellom grunneiere og statlig tiltakshaver	NILF etter oppdrag fra Ørland kommune	Ørland kommune har bestilt oppdraget fra NILF	Redusere usikkerhet hos gårdbrukere /oppfølging mulighetsstudier
Verkstedsavis- forarbeid til felles landbruksplan Ørland og Bjugn	Ørland kommune	Landbruksprosjektet	Grunnlag for landbruksplan
Rapport studietur til Frosta våren 2015	Ørland kommune	Landbruksprosjektet	Grønnsaks-prosjektet – tiltak
Rapport studietur Meldal våren 2015	Ørland kommune	Landbruksprosjektet	Nettverk gårdsråd

4.0 Plan og forvaltningsoppgaver

4.1 Kommuneplanens samfunnsdel- delplan landbruk /landbruksplan for Ørland og Bjugn

Prosjektet har bistått kommunene Bjugn og Ørland med utarbeidelse av felles landbruksplan. Prosessen har god forankring i landbruksnæringa og framstår som tiltaksorientert. Planen har status som kommunedelplan jfr. Plan og bygningsloven både i Bjugn og Ørland. Landbruksplanen er et viktig redskap for videre arbeid med landbruksrelatert utviklingsarbeid. Det ble som start på prosessen arrangert et verksted med over 100 deltakere. Verkstedet så på utfordringer, muligheter og konkrete tiltak for utvikling av landbruket i Ørland og Bjugn. Landbruksrådgiver Ole Christer Hallesby fra Gårdsråd AS innledet på verkstedet som fant sted i januar 2014. Landbruksplan for Ørland og Bjugn ble vedtatt i Ørland kommunestyre 13. nov 2014 og Bjugn kommunestyre 27. januar 2015

Landbruksverksted i januar 2014 samlet 100 gårdbrukere og rådgivere fra Ørland og Bjugn og dannet grunnlaget for felles landbruksplan for Ørland og Bjugn Foto: Fosen Landbruk Ørland Bjugn

Fra landbruksverksted:

«Hindertoppen» for landbruksutvikling

1. Manglende jordvern
2. Økonomi i landbruket
3. For lite framsnakking
4. Kampflybase/
Forsvarsbygg
5. Motivasjon/oss selv
6. Manglende rekruttering
7. Uforutsigbarhet i
landbruket
8. Alternative jobber med
bedre rammevilkår
9. Mangel på ordnet fritid
10. Manglende
betalingsevne

4.2 Reguleringsplan for Ørland Hovedflystasjon

Prosjektet har bistått Ørland kommune i forbindelse med utarbeidelse av reguleringsplan for Ørland Hovedflystasjon. Arealbeslag og støy påvirker landbruket i Ørland vesentlig og det er stor oppmerksomhet omkring dette både lokalt, regionalt og nasjonalt. Det ble satt ned en arbeidsgruppe som arbeidet med konsekvensutredninger, reguleringsplan og reguleringsbestemmelser på landbruksområdet. Det ble organisert et team for å ivareta denne oppgaven bestående av Kari Frøseth, Ørland kommune (landbruksprosjektet) Ketil Kvam, Ørland kommune (landbruksprosjektet), Bernt Jørgen Stranden, (Ørland kommune (landbruksprosjektet) og Tine Søfteland, Ørland kommune, (landbruksforvaltningen). I tillegg ble det satt sammen et team hos FMLA som har bistått med faglig veiledning der det har vært

behov. Det ble arrangert en rekke samordningsmøter på de ulike temaene innen landbruksområdet. Reguleringsplan for Ørland Hovedflystasjon ble vedtatt av kommunal -og moderniseringsdepartement i august 2015.

4.3 Husdyr og støy

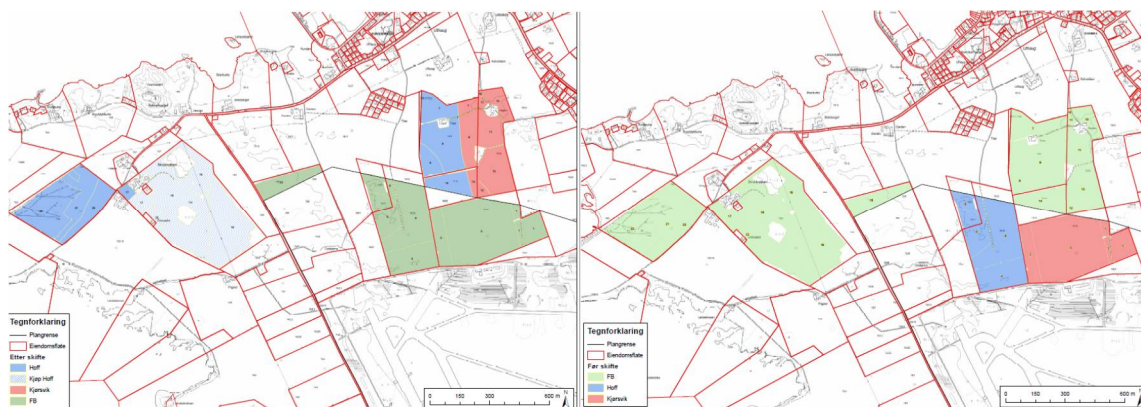
Landbruksprosjektet har sammen med Forsvarsbygg og støyberørte tilrettelagt og koordinert arbeidet med undersøkelser knyttet til husdyr og støy. Det er gjennomført to undersøkelser og det foreligger tre rapporter fra dette arbeidet. Arbeidet er gjennomført av NMBU (Norges Miljø- og biovitenskapelige universitet). Det er stor usikkerhet omkring disse spørsmålene. Dette er problemstillinger kommunen, gårdbrukere og de ansvarlige myndigheter må arbeide videre med. I forbindelse med denne problematikken har det vært flere oppslag i lokal, regional og nasjonale medier.

4.4 Jordbank og erstatningsarealer

Landbruksprosjektet har sammen med forsvarsbygg tilrettelagt og bidratt til å framskaffe erstatningsarealer som kompensasjon til gårdbrukere som mister arealer som følge av baneforlengelse og ammunisjonslager i nord. Bakgrunnen for prosjektets involvering er lokalkunnskap om landbruket: jordkvalitet, eierstruktur og agronomiske forhold. I denne sammenhengen ble husdyrhold og da spesielt melkeproduksjon prioritert. To gårdsbruk med melkeproduksjon har fått kompensasjonsjord som følge av denne prosessen, og de har derved framtidig grunnlag for å opprettholde melkeproduksjonen.

Det ble med utgangspunkt i dette arrangert et seminar om jordskifte og erstatningsprinsipper i Ørland Kultursenter. Seminaret hadde 60 deltakere. Bakgrunnen for at seminaret ble arrangert var diskusjoner og usikkerhet omkring erstatningsprosessen hos mange grunneiere.

Kartet under viser fordeling av arealer før (t.h) etter makeskifte (t.v). Kilde: Forsvarsbygg

4.5 Nydyrking – kartlegging av potensiale i Ørland

Forsvarets eiendom er omgitt av landbruksjord på flere sider og utgjør store arealer dyrket mark som driftes av omkringliggende bruk. Arealkategorien fulldyrka jord dekker omtrent hele arealet rundt flybasen med noe innslag av innmarksbeiter ut mot kysten. Det er 3200 daa fulldyrka jord inne på Flystasjonens område. Dette drives i dag av 11 gårdbrukere. I forbindelse med utvidelse av ØHF skal 1000 daa bygges ned. Det arealet som blir igjen skal fremdeles leies ut. I forbindelse med utvidelse av Ørland Hovedflystasjon framskyndet ²Skog og Landskap arbeidet med jordsmonnstaksering i Ørland (egen rapport foreligger) Forsvarsbyggs intensjon er at dyrket jord fortsatt skal kunne drives så langt som mulig innenfor og utenfor gjerdet. Utbyggingen kan likevel medføre at mulighet for bruksrettigheter/ drift av landbruksjord inne på Forsvarets område blir vesentlig endret eller faller bort. Ørland kommune har 60 % dyrka areal. Det er derfor utfordrende å finne arealer som kan nydyrkes.

5.0 Mulighetsstudie

Revitalisere støyutsatt jordbruk- Jordbruket på Ørland i lys av etableringen av hovedkampflybasen, NILF-rapport 2015–1

² Norsk inst for skog og landskap er nå en del av NIBIO.
http://www.skogoglandskap.no/filearchive/jorda_i_orland_trykk.pdf

http://nilf.no/publikasjoner/Rapporter/2015/rapporter_utgitt_i_2015

Høsten 2013 var vi i dialog med mange gårdbrukere i rød og gul støysone for å få et bilde av utfordringer og muligheter næringa så på kort og lang sikt. Vi så i ettertid at bøndene hadde ulike tilnærminger til framtiden og hvordan de forholdt seg til utbyggingen. Det ble med utgangspunkt i dette bestemt at det skulle hentes inn anbud på en mulighetsstudie. Det var Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning som sammen med Norsk Senter for Bygdeforskning fikk oppdraget høsten 2014. Resultater fra undersøkelsen forelå våren 2015 og skal danne grunnlag for videre dialog og samhandling.

Fra mulighetsstudien: Jordbruket på Ørland er vitalt og har attraktive utviklings- og fornyelsesmuligheter. Norges største forsvarssatsing gjennom tidene hindrer nå investeringer i støyutsatte jordbruksområder. Hindringen er en følge av langvarig usikkerhet om fremtidige vilkår for jordbruk og bosetting i tilknytning til jordbruket. Usikkerhet for jordbruket er en uunngåelig følge av etableringen av ØHF i et vitalt jordbruksmiljø, men den opplevde usikkerheten blant bøndene virker unødig stor og unødig langvarig. I tillegg synes den faglige støtten til jordbrukshusholdningene som skal håndtere usikkerheten utilstrekkelig.

Det er store muligheter for å utvikle landbruksproduksjonen i Ørland kommune under forutsetning av at de riktige tiltak blir iverksatt. Tabellen under viser at modernisering og investering i melkeproduksjonen og intensivere planteproduksjonen er riktige tiltak. I tillegg må vi legge til rette for kompetanse og rekruttering i næringa. Når det gjelder grønnsaksproduksjon må vi videreutvikle lager og logistikk-løsninger som gjør produksjonen rasjonell og økonomisk. En utvikling av jordbruket og en øking av matproduksjonen er avhengig av at usikkerhet for husholdningene reduseres, i motsatt fall vil man se en dramatisk nedgang i landbruksproduksjonen i kommunen

Viktige tiltak for å redusere usikkerhet

Landbruksprosjektet har sammen med representanter fra Støygruppa Ørland, Ørland Bondelag og Ørland produsentlag besluttet at følgende områder er viktige å arbeide med for å redusere usikkerhet:

- Ørland kommune venter på endelig avgjørelse i Kommunal- og moderniseringsdepartementet vedr reguleringsplanen for Ørland Hovedflystasjon. Det er viktig grunneiere at det blir tatt en rask avgjørelse i denne saken. Status: reguleringsplanen ble vedtatt av KMD i august 2015
- Tidsperspektivet: «Livet er satt på vent» og da skjer ingen utvikling! Usikkerhet stanser planlagte investeringer, fornying av driftsapparatet og eierskifter. Det er svært viktig med klarhet i tidsperspektivet og at forhandlinger om erstatningsoppgjør kommer i gang. Status: Sør-Trøndelag Bondelag har hatt møter med Forsvarsbygg vedr dette.
- Det kan se ut som om Forsvarsbygg har en annen praksis enn andre statlige utbyggere f eks Statens veivesen i prosesser med grunnerverv. Status: Ørland kommune har bestilt og fått en utredning vedrørende dette³.
- Det er gjennomført tre undersøkelser vedr husdyr og støy. Undersøkelsene er gjennomført av (NMBU) Norges Miljø – og Biovitenskapelige universitet. Det har vært dialog med mattilsynet underveis i prosessen. Status: Videre undersøkelser følges opp i Miljøoppfølgingsplanen
- Det må tas ytterligere jord -og plantep prøver i området rundt ØHF for å utelukke at etableringen har negativ påvirkning på planteproduksjonen. Det må tas prøver med tanke på framtidig grønnsaksproduksjon. Status: Norsk Landbruksrådgivning har tatt nye jordprøver i vekstsesongen 2015

³ NIBIO Rapport nr 1 -2015: Prinsipper og praksis for relasjonen mellom grunneiere og statlig tiltakshaver

Utruste beslutningstakere

Landbruksprosjektet har sammen med representanter fra Støygruppa Ørland, Ørland Bondelag og Ørland produsentlag besluttet at følgende områder er viktige å arbeide med for å utruste beslutningstakere:

- Tilby rådgivningspakker/ veivalgs rådgivning til gårdbrukere i rød støysone. Status: Det er utarbeidet retningslinjer for gårdsråd rød sone og det er øremerket kr 500 000 til ordningen som iverksettes i januar 2016⁴.
- Utruste landbruksrådgivere i Ørland og Bjugn til å møte de muligheter og utfordringer som næringa står overfor i forbindelse med utvikling og omstilling. Status: Det er etablert et rådgiverforum i Ørland og Bjugn og avholdt eget temamøte om usikkerhet og utfordringer. Dette følges opp etter prosjektslutt.

6. 0 Utviklingsprosjekter i regi av landbruksprosjektet

6.1 Investeringer i landbruket i Ørland og Bjugn

Informasjon og veiledning fører til handling

I prosjektperioden har en jobbet med 26 melk/storfe/kjøttbruk i Ørland og Bjugn for å vurdere planer og muligheter for bruksutbygging.

Av disse er det 3 bruk som har satt i gang utbygging i 2015.

10 bruk jobber med tekniske/økonomiske planer nå, og ennå 5-6 melkebruk tenker å sette i gang planlegging i løpet av 2016.

Det er satset spesielt på å få opp investeringsnivået i landbruket i kommunene. Dette dreier seg om alt fra mindre tekniske investeringer til nye driftsbygninger. Tall fra Innovasjon Norge viser at det over flere år er gjort lite investering i landbruket i Ørland og Bjugn. Landbruksprosjektet har koordinert gårdsråd i både Bjugn og Ørland i prosjektperioden.

Det er gjennomført fire samlinger for gårdbrukere hvor man fokuserer på investeringer i landbruket. På samlingene har man lagt til grunn et nytt planleggingsverktøy for landbruket som er utarbeidet i samarbeid mellom Innovasjon Norge og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag⁵. Til sammen 180 gårdbrukere deltok på disse møtene. Vi forsøker på denne måten å gi gårdbrukere en oversikt over alle viktige elementer i en investeringsprosess, spesielt med tanke på kompetanse. Våren 2015 ble det arrangert en studietur til Meldal med fokus på investeringer og gårdsråd. Det foreligger en egen rapport fra denne turen. Det er liten tvil om at oppsøkende virksomhet har ført til resultater med tanke på investeringsvilje i landbruket i

⁴ pr 1. januar er det 28 søkere til denne ordningen. Ordningen beskrives i kapittel 6.2

⁵ Innovasjon Norge / Fylkesmannen i Sør-Trøndelag-planleggingsverktøy for landbruket 2014

Ørland og Bjugn. Dette er nødvendig for å få et robust og bærekraftig landbruk. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har også i utarbeidelse av retningslinjer for bruk av BU investeringsvirkemidler sagt at gode søknader fra Ørland skal prioriteres⁶

Våren 2015 arrangerte vi studiebesøk til Meldal for å ha erfaringsutveksling med gårdbrukere som har investert og gjennomført gårdsråd

100 gårdbrukere møtte opp på Åpent fjøs hos Lene Finnstø og Per Johan Gjølga i Bjugn

6.2 Gårdsråd

Et av de tiltak som er foreslått i rapporten *Revitalisere støyutsatt jordbruk- Jordbruket på Ørland i lys av etableringen av hovedkampflybasen* NILF-rapport 2015–1 er å utruste beslutningstakere. Dette er bakgrunnen for at man valgte å etablere gårdsråd. Dette går i

⁶Fylkesmannen i Sør-Trøndelag- Regionalt Næringsprogram, Retningslinjer for bruken av midler til investeringer og bedriftsutvikling i landbruket i Sør-Trøndelag 2016

korte trekk ut på at gårdbruker kan knytte til seg rådgivere for å ha dialog om ulike veivalg. Ørland kommune forestår koordinering og tilrettelegging av gårdsråd der det er ønskelig.

Det er gjennomført flere gårdsråd i Ørland og Bjugn i prosjektperioden og dette er tiltak som har fått gode tilbakemeldinger og som viser seg å være en god metode for å skape gode rammer rundt vanskelige veivalg og store investeringer. Dette var bakgrunnen for at landbruksprosjektet initierte at gårdbrukere i rød støysone skulle få dekt deler av denne rådgivningen. Det ble satt av kr 500 000 til denne ordningen. Det gis inntil 75 % tilskudd (maks 20 000 kr/bruk) til dekning av faktiske kostnader fra rådgivere. Ordningen er ment å være et tilbud for dem som ønsker å søke råd i spørsmål som berører situasjonen for gården

og familien med Ørland Hovedflystasjon som nabo. Framtidig gårdsdrift, veivalg, konsekvenser, tiltak, risiko- og trygghetsvurderinger kan være stikkord for dette. Det er utarbeidet retningslinjer for denne ordningen som er politisk behandlet. Retningslinjer for ordningen og brev til aktuelle gårdsbruk følger som vedlegg til denne rapporten.

6.3 Kompetanse i landbruket i Ørland og Bjugn

I følge Trendundersøkelsen⁷ har om lag halvparten av norske bønder landbruksutdanning. I tilsvarende undersøkelse gjennomført i Ørland⁸ sier 53 % av gårdbrukerne at de har landbruksutdanning (her har vi ikke tall for Bjugn).

Samme undersøkelse viser at et stort flertall av bøndene i Ørland (82 %) har vokst opp på et gårdsbruk og har gjennom det i større eller mindre grad lang praktisk erfaring. De fleste har også en lang yrkeskarriere bak seg. I gjennomsnitt tok dagens bruker over gården i 1990 og har mer enn 20 års erfaring. Samme undersøkelse peker på at nær 30 prosent av bøndene i Ørland forventer å bli pensjonister innen fem år. På direkte spørsmål om hvor lenge de selv vil fortsette å drive gården er det 37 prosent som svarer fem år eller mindre, mens 35 prosent svarer at de vil drive Gården mellom fem og ti år til. De resterende 28 prosent oppgir at de vil drive gården mer enn 10 år fram i tid. Dette synliggjør et stort rekrutteringsbehov innenfor relativt få år.

Det stilles ingen kompetansekrav til å drive landbruk i dag, men gårdbrukere har kompetansebehov innen både produksjonsfag, økonomi og ledelse. Det å være gårdbruker er likestilt med å være bedriftsleder og det stiller krav til kunnskap om ledelse, organisering og økonomi.

I en rapport fra Norsk Senter for Bygdeforskning⁹ vises det til at det er en stor utfordring hos rådgivere å imøtekomme et stort spenn i formelt og erfaringsbaser kunnskapsgrunnlag hos bøndene. Noen gårdbrukere har stor kompetanse på sin produksjon og søker stadig ny

⁷ Rønning, Norsk Senter for Bygdeforskning, R-06/13 - Landbruket i Ørland - status og veien videre

5R-06/14 - Trender i norsk landbruk 2014. Med utviklingstrekk fra 2002 til 2014- Norsk Senter for Bygdeforskning

6 Norsk Senter for Bygdeforskning 2014- Rådgivning til bonden- et innspill om behov og utfordringer

kunnskap, mens andre ikke har formell kompetanse. Samme undersøkelse beskriver også at gårdbrukeren må ha basiskunnskap for å nyttiggjøre seg rådgivning på de ulike områdene samtidig som at gårdbrukere må dyktiggjøre seg på å bestille rådgivning, altså bli bedre bestillere. Med bakgrunn i dette så kan man ved å satse på VG3 landbruk både dyktiggjøre gårdbrukere og stimulere til økt kunnskapsetterspørsel fra rådgivningstjenesten. God rådgivning vil være svært vesentlig for utviklingen og mulighetene som ligger i landbruket i Ørland og Bjugn.

I Landbruksplanen for Ørland og Bjugn er kompetanse et av flere satsingsområder. Det er flere typer kompetansetiltak som er skissert, både korte kurs og temakvelder kan være aktuelt. Et tilbud om VG3 landbruk er et av flere tiltak som er nevnt for å styrke kompetansen i landbruket i Ørland og Bjugn.

Som vist over har vi dokumentasjon og kjennskap til kompetansebehovet i landbruksnæringa både i nasjonal og lokal sammenheng. Ørland og Bjugn er også svært viktige landbrukskommuner med gode naturgitte forhold for volumproduksjon og gode produksjonsmiljøer innen både melk, kjøtt og grønnsaker. Videre vet vi at vi står foran et generasjonsskifte som vil kreve evne til omstilling og investeringer i landbruket i kommunene. Landbruket er ei kunnskapsintensiv næring og et tilbud om desentralisert agronomutdanning vil være et av flere tiltak for å møte disse utfordringene.

6.4 VG3 landbruk Ørland og Bjugn

Deltakere på VG3 landbruk Ørland og Bjugn. 20 deltakere med ulik alder og både kvinner og menn. Økonomi og driftsledelse er fordypningsområde.

I forbindelse med delprosjekt «kompetanse i landbruksnæringa» er det etablert et tilbud om desentralisert agronomutdanning i Ørland og Bjugn. Tilsvarende kurs ble i 2014-2015 gjennomført i kommunene Oppdal og Rennebu og har svært gode evalueringer fra deltakerne. Det er Skjetlein Grønt Kompetansesenter som er faglig ansvarlige for gjennomføringen. Kurset, som er et VG3 Landbruk har en rekke kjernefag men gir også rom for lokal tilpasning og fordypninger. Den fordypning som skal gjennomføres i Ørland og Bjugn er økonomi og driftsledelse. Dette er tema som også de lokale bankene og landbrukets faglag er opptatt av at skal styrkes.

Kurset hadde oppstart i september 2015 og skal gå over tre semestre. 18 deltakere fra Ørland og Bjugn deltar på kurset. All undervisning foregår i Bjugn. Skjetlein Grønt kompetansesenter er faglig ansvarlig for kurset og Fosen ressurs bistår med det praktiske.

Når det gjelder undervisningskompetanse benytter man i stor grad kompetanse fra landbruksrådgivere i Ørland og Bjugn. Fosen videregående skole har kompetanse blant sine

ansatte og det er bra tilgang til kompetanse i landbrukets organisasjoner, Norsk Landbruksforvaltning, lokale regnskapskontor, i kommunens landbruksforvaltning og i de lokale bankene. Vi ser det som en stor styrke at man kan benytte ressurser som kjenner landbruket i kommunene. Dette vil også styrke kompetansen ytterligere i det lokale rådgivningsapparatet.

Skjetlein grønt kompetansesenter

VG3 Landbruk - timeplan høsten 2015*

Semester	Dato	Time	Tidspunkt	Fag	Emne	Lærer/fagansvarlig	Sted underv	Beskjed
Høst	03.09.2015	1	18:00-18:45	Frammate/orientering		Øydis og Roar	Skjetlein	
Høst	uke 36	2	18:55-19:40	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		Oppstart! Alle møter på Skjetlein.
Høst		3	19:50-20:35	Utmark og kulturlandskap	Botanitestabell	Jon Olav Martinsen		
Høst		4	20:45-21:30	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst	10.09.2015	1	18:00-18:45	Husdyr	Svineproduksjon	Elin Hallenstvedt	Skjetlein	
Høst	uke 37	2	18:55-19:40	Husdyr		Elin Hallenstvedt		
Høst		3	19:50-20:35	Husdyr		Elin Hallenstvedt		
Høst		4	20:45-21:30	Husdyr		Elin Hallenstvedt		
	17.09.2015	1	18:00-18:45	Økologi 1		Norsk Landbruksrådgivning Sør-Trendelag (NLR)	Skjetlein	
Høst	uke 38	2	18:55-19:40	Økologi 1		NLR		
Høst		3	19:50-20:35	Økologi 1		NLR		
Høst		4	20:45-21:30	Økologi 1		NLR		
Høst	24.09.2015	1	18:00-18:45	Økonomi og driftsledelse		Ole Graneng	Fosen	
Høst	uke 39	2	18:55-19:40	Økonomi og driftsledelse		Ole Graneng		
Høst		3	19:50-20:35	Økonomi og driftsledelse		Ole Graneng		
Høst		4	20:45-21:30	Økonomi og driftsledelse		Ole Graneng		
Høst	26.09.2015	1	10:00-10:45	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen	Skjetlein	Lørdag! Ingen videoundervisning denne dagen. Alle møter opp på Skjetlein.
Høst		2	10:55-11:40	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst		3	11:50-12:35	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst		4	12:35-13:00	Matpause, 25 min.		Jon Olav Martinsen		
Høst		5	13:00-13:45	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst		6	13:55-14:40	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst		7	14:50-15:35	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst		8	15:45-16:30	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst	01.10.2015	1	18:00-18:45	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo	Fosen	
Høst	uke 40	2	18:55-19:40	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo		
Høst		3	19:50-20:35	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo		
Høst		4	20:45-21:30	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo		
Uke 41 - Høstferie, ingen undervisning!								
Høst	15.10.2015	1	18:00-18:45	Husdyr		Maj-Britt Langmo	Skjetlein	
Høst	uke 42	2	18:55-19:40	Husdyr		Maj-Britt Langmo		
Høst		3	19:50-20:35	Husdyr		Maj-Britt Langmo		
Høst		4	20:45-21:30	Husdyr		Maj-Britt Langmo		
Høst	22.10.2015	1	18:00-18:45	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo	Fosen	
Høst	uke 43	2	19:00-19:45	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo		
Høst		3	19:55-20:40	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo		
Høst		4	20:50-21:35	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo		

TABELL 1 VG3 LANDBRUK TIMEPLAN HØSTEN 2015

KILDE: SKJETLEIN GRØNT KOMPETANSESENTER

6.5 – Andre kompetansetiltak

Det er i prosjektperioden gjennomført en rekke møter og seminarer. Landbruksprosjektet har bistått forsvarsbygg på temamøter i forbindelse med arbeidet med konsekvensutredninger og reguleringsplanen. Dette er ulike temamøter på landbruksområdet, åpne landbruksmøter og gitt tilbud om åpen dag på rådhuset. I tillegg er det gjennomført en rekke møter i forbindelse med mulighetsstudien.

Det er gjennomført små og store kompetansetiltak på de fleste satsingsområder i prosjektet. Dette er mulighetsmøter, møter på spesifikke tema som f.eks. grønnsaker, melkeproduksjon og storfe. Det har vært godt oppmøte på flere av disse møtene. De største seminarene er nevnt under de ulike satsingsområdene i denne rapporten.

6.6 Rådgiverforum landbruk.

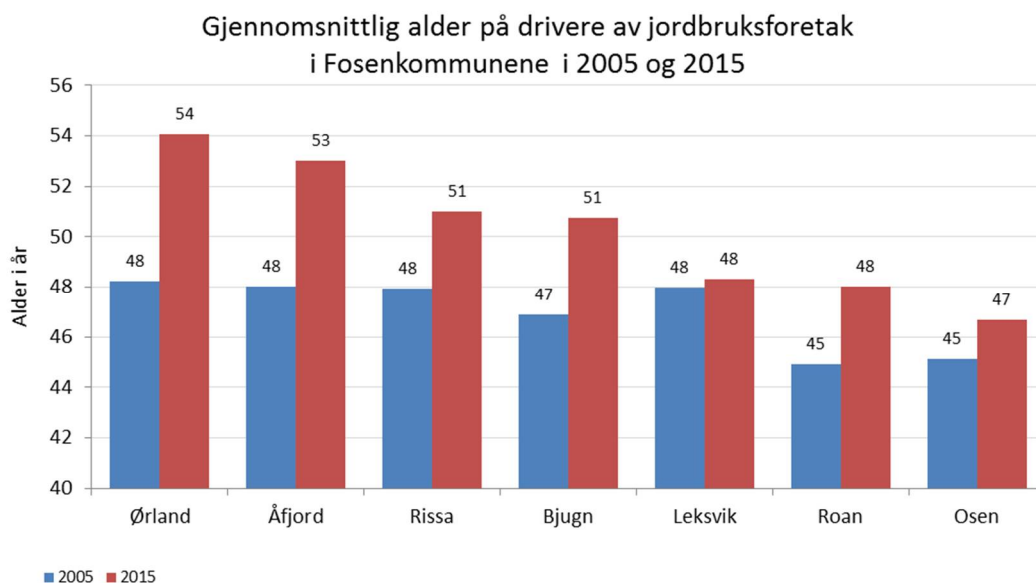
Rådgiverforum landbruk er en arena der rådgivere som på en eller annen måte jobber med landbruk og gårdbrukere i Ørland og Bjugn inviteres med. Forumet, som består av ca 40 personer fra ulike firma og organisasjoner ble iverksatt gjennom landbruksprosjektet. Hensikten med forumet er å koble rådgiverne, involvere dem i plan- og tiltaksarbeid og dermed skape et godt utgangspunkt for prioriteringer og samhandlingstiltak.

I 2015 er det gjennomført 3 samlinger for forumet med tema som blant annet desentralisert landbruksutdanning, landbruksplan, reguleringsplanvedtak ØHF og psykisk helsearbeid. Forumet er viktig for resultatene og aktiviteten i prosjektet, det bidrar til engasjement og gjennomføringskraft. Flere av rådgiverne underviser også på den desentraliserte agronomutdanningen.

Landbruksrådgivere - viktige aktører for utvikling av landbruket i Ørland og Bjugn

6.7 Rekruttering til landbruket i Ørland og Bjugn

FIGUR 1 KILDE: FYLKESMANNEN I SØR-TRØNDELAG

Prosjektet «Ny Bonde i Ørland og Bjugn» drives av landbruksungdom. Landbruksprosjektet har bistått dette arbeidet gjennom tilrettelegging og rådgivning. Nettverket er aktivt og arrangerer jevnlig møter og samlinger for målgruppen med tema unge og nye bønder er opptatt av. 1/3 av bøndene i Ørland og Bjugn vil nå pensjonsalder innen 2017 og det er svært viktig å sette inn tiltak som motiverer til rekruttering. Landbruksprosjektet har gjennomført kurs i eierskifte. Det er også flere ungdommer som har overtatt gårdsbruk de siste årene og som investerer og satser på landbruk. Like viktig som fagmøter og kurs er den sosiale arenaen for denne gruppen.

25.mars 2014 ble det i samarbeid med Norges Bondelag avholdt dagseminar i eierskifte i landbruket. 90 deltakere fordelt på dag- og kveldsmøte vitner om stort behov og stor interesse for temaet. Dagmøte var på Bakkan Wahl og kveldsmøte på Ørland Kultursenter. Temamøtene viste at det er et større generasjonsskifte på gang i lokallandbruket, og det er større aktivitet med gjennomføring av generasjonsskifter nå enn på mange år. Eierskifte er et viktig tema i årene som kommer og det bør være et fokusområde både lokalt og regionalt for å skape et bærekraftig Fosenlandbruk.

6.8 Lokal Mat - utvikling av hele verdikjeden

6.8.1 Nye muligheter og et nytt marked

Romstad gård er lokalmatprodusent i Bjugn. Med etablering av ØHF vil markedet bli større. Landbruksprosjektet er utredet muligheter for utsalg og sett på samarbeid og nettverk. Foto: Oi Trøndersk mat og drikke

Midt-Norge er landets ledende matregion. Matfestivalen i Trondheim er blitt Norges største matfestival med matspesialiteter fra sjø og land. Parallelt med dette signaliserer produsenter og bedrifter behov for kompetansebygging og videreutvikling av strukturer og verdikjeder.

Markedet har økende fokus på lokal mat, men det er krevende å utnytte trenden og materialisere økt etterspørsel på en god måte.

Det er igangsatt en reiselivssatsing på Trøndelagskysten. Destinasjonsselskapet KystNorge er etablert og bygges nå inn mot en etablert struktur rundt Trøndelag Reiseliv. Selskapet markedsføres med tre pilarer, den ene av dem er Kystsmak. Det betyr at blågrønn mat fra Trøndelagskysten blir et fundament og et satsingsområde i en bærekraftig selskapsstruktur.

Kampflybaseetableringa er ett av flere store prosjekter som nå betyr vekst i regionen. Markedet for mat både mot forsvaret, basen og omkringliggende områder øker. Hvordan utnytte disse mulighetene nå?

6.8.2 Temadag for matprodusenter, rådgivere og matinteresserte på kysten

1.april 2014 ble matprodusenter, distributører og storkunder invitert til fag- og prosessdag med tema «Økt verdiskaping innen mat og matspesialiteter på Trøndelagskysten og Lokal mat til Kampflybasen». 55 deltakere fra hele regionen møtte. I programmet inngikk også et besøk på Ørland Hovedflystasjon. Landbruksprosjektet stod som teknisk arrangør i samarbeid med Fylkesmannen i S-T, Oi, Austrått Innovasjon, ØHF og Næringsalliansen på Fosen.

Gruppearbeidet pekte på en rekke behov og utfordringer. I etterkant av dette arbeidet ble det satt ned en arbeidsgruppe for å videreføre satsinger og prioriteringer som kom fram. Dette arbeidet ble organisert som en forstudie med en arbeidsgruppe ledet av landbruksprosjektet v/Ketil Kvam, finansiert av Innovasjon Norge og koordinert av Oi Trøndersk Mat og Drikke v/Jon-Ivar Holmslet. En egen rapport fra arbeidet foreligger. Rapporten konkluderer med at

hele Midt-Norge har behov for å utvikle systemer og rutiner som ivaretar blant annet bestillinger, ordrer, fakturering og transport.

Derfor er det som var et lokalt initiativ nå i ferd med å bli et regionalt prosjekt der disse oppgavene skal løses. Det etableres derfor i disse dager et bedriftsnettverk med regionalt sentrale aktører er koordinert av Oi Trøndersk Mat og Drikke der Innovasjon Norge bidrar økonomisk i gjennomføringa.

6.8.3 «Forprosjekt Utsalg Matspesialiteter på Brekstad.»

Austrått Innovasjon (nå Fosen Innovasjon) har flere nettverksgrupper gående for å møte utviklingen og utnytte synergiene av Kampflybaseutviklingen. Ett av dem er «Lokal Mat til Kampflybasen». I det arbeidet ble det, med bakgrunn i et initiativ fra Ørland Sparebank, gjort en studie for å se på muligheter for å etablere et lokalmatutsalg i Brekstad sentrum. Landbruksprosjektet koordinerte arbeidet i nettverksgruppen til Austrått Innovasjon sammen med Oi Trøndersk Mat og Drikke. Det foreligger egen delrapport fra dette arbeidet der muligheter og utfordringer rundt en slik etablering er beskrevet. Etablering av utsalgssteder og mathaller i andre deler av regionen er viktig for en eventuell etablering på Brekstad. Mathall Trondheim og Smak og Behag i Oppdal er gode eksempler på slike etableringer som har vokst opp i det siste.

6.8.4 Utredningen «Matspesialiteter på kysten- forstudie»

Landbruksprosjektet har arrangert møter og temadager for lokalprodusenter i Ørland og Bjugn, senest på Mølnargården 25.nov 2015. I 2015 tilbys også produsentene veiledningstimer sammen med Fylkesmannen og Matnavet på Mære. Målet er flere produsenter, økt produksjon, økt kompetanse og større verdiskaping i hele verdikjeden.

INVITASJON

Temamøte lokal mat

Program:

*Mathallen i Trondheim etter 4 mnd drift
v/ Anne Morkemo, daglig leder Mathallen*

*Lokalmatsatsing i et regionalt perspektiv
v/ Liv Gystad, Fylkesmannen i ST og
Jon-Ivar Holmslet, Oi Trøndersk Mat og Drikke*

*Lunsj
Spørsmål, diskusjon og oppsummering*

PÅMELDING INNEN 23.NOV.

MAIL: post@orland.kommune.no TLF 72514000

Vel møtt!

Arr: Landbruksprosjektet i Ørland og Bjugn

6.9 Økt Grønnsaksproduksjon i Ørland og Bjugn

6.9 1 Grønnsaksdyrking i Ørland Bjugn 2015

Av: Olaug Bach, Norsk Landbruksrådgivning avd. Fosen

1 INNLEDNING

Dette prosjektet var en videreføring av Grøntprosjekt Fosen som ble gjennomført i 2014. Grøntprosjekt Fosen ble initiert av Landbruksprosjektet i Ørland og Bjugn. Styringsgruppa for Landbruksprosjektet med Fylkesmannen i ledelsen, gav sterke signaler om at de ønska en spissa innsats på grønnsaksdyrking i Ørland og Bjugn med bakgrunn i omstillinga som skjer i landbruket omkring Kampflybasen på Ørlandet. Det var viktig å bygge videre på miljø og nettverk som en har her fra før. Prosjektet er finansiert med Bygdeutviklingsmidler.

Prosjektledelse:

Olaug Bach, Norsk Landbruksrådgiving Sør-Trøndelag, **prosjektleder**

Ketil Kvam, Landbruksprosjektet i Ørland og Bjugn

Jostein Solbu, Fosen produsentlag

2 MÅL

Formål: Øke produksjon og verdiskaping i landbruket i Ørland og Bjugn i tråd med nasjonale og lokale mål. Øke mengde og utvalg på lokal produksjon av grønnsaker slik at en får 50 % økning av produksjonsvolumet av grønnsaker og 10 % økning i potet 2014-18.

Resultatmål:

Forsyne Forsvaret, serveringsbedrifter, butikker og private på Fosen med lokalt produsert grønnsaker, bær og potet.

Delmål:

1. Øke antall produsenter av grønnsaker, bær og potet.
2. Utrede lagerstrukturen i kommunene.
3. Øke kompetansen i produksjon av kvalitetsprodukter hos grønt produsentene.

3 TILTAK OG RESULTATER

Delmål 1 Øke antall produsenter av grønt.

- Informere om og synliggjøre mulighetene innen grøntproduksjon i Ørland og Bjugn på ulike arenaer
 - a. 8. april: Møte mellom Landbruksprosjektet og Fosen Produsentlag om strategier og framtidsmuligheter i grønnsaksdyrkinga.
 - b. Strategier framover var å fokusere på: lagerstruktur, agronomutdanning med grønnsaksfag, jordkartlegging, informasjon og faglige aktiviteter rettet mot nye bønder og grønnsaksproduksjon i tillegg til de etablerte produsenter og gulrotproduksjon.
 - c. Det har vært målretta informasjon mot unge og nye bønder. Informasjon om møter og studieturer er lagt ut på Facebooksiden «Nye bønder i Bjugn og Ørland».
 - d. Det ble tilbudt sponsa tur til Garthnerseminaret på Lillestrøm der fokus var på norsk grøntproduksjon. 1 produsent og 2 prosjektmedarbeidere reiste. Spennende tema som må være med når vi jobber videre: Sikker mat (Katrine Rødsjø) viktig ved direktesalg og videreforedling. Hva er folk opptatt av i valg av mat?: Identitet, smak, bruksegenskaper, innholdsstoffer (Harald Osa BAMA). Bærekraftig (klimavennlig) produksjon (Svein Guldal, Norges Bondelag). Opptak av næringsstoffer i planter (Søren Husted, Univ. i København). Erfaringer fra Kompetanseløft Trøndelag (Anne Grete Rostad).
 - e. Deltakelse på møte om Lokalmat på Mølnargården der det er åpnet en liten butikk for småkala matprodukter og handverk. De tar inn lokale grønnsaker i «sesongen».

- f. Her har vi fått et oppslag på Websida til Fosna-Folket angående nyinnkjøpt høstemasin hos Knut Ole Fagervold. <http://www.fosna-folket.no/nyheter/2015/11/15/Denne-maskina-gi%C3%B8r-unna-seks-dagsverk-p%C3%A5-%C3%A9n-time-11805757.ece>

- Vise mulighetene gjennom prøvedyrking og studietur med besøk hos ulike produsenter av grønt
 - a. Det ble lagt 3 demofelt med salat, rødkål og knutekål med sponsa frø fra LOG. Dette ble vist fram på markdager.
 - b. 1.juli: Studietur til Frosta med 10 deltakere.
 - c. Studietur til Rogaland var det for liten respons på til og det ble gjennomført.
- Tett oppfølging av nye grøntprodusenter gjennom fadderordning og utvikling av et godt produsentmiljø
 - a. En ny produsent som begynte med økologisk grønnsaksproduksjon har hatt tett oppfølging gjennom prosjektet, andre produsenter og gjennom rådgivingsavtale med NLR, meldt seg inn i Fosen Produsentlag og søkt om gulrotkvote i Gartnerhallen.
 - b. Produksjonsveiledning i forbindelse med oppstart av Andelslandbruk.
- Stimulere til samarbeid om maskiner, utstyr, egnet jord og leveringskanaler.
 - a. Den nye produsenten er i maskinsamarbeid med andre i Fosen produsentlag. Andelslandbruket som er kommet i gang ønsker å samarbeide om utstyr til økologisk grønnsaksproduksjon. Og det er positiv innstilling hos økobønder til samarbeid om jord og vekstskifte.

Delmål 2 Utrede lagerstrukturen i kommunene

- Legge grunnlag for at grønnsaksprodusentene kan ta stilling til lagerstruktur

Det ble gitt bistand til kalkyle av bygging av nytt lager på Brekstad . Produsentene har ikke tatt stilling til enda om laget skal bygge eller om 1 eller 2 produsenter bygger og leier ut til resten. Men laget har investert i fuktanlegg på lageret på Furuneset for å bedre lagerkvaliteten.

Delmål 3 Øke kompetansen i produksjon av kvalitetsprodukter hos grønt produsentene.

- Kurs i dyrkingsteknikk i aktuelle kulturer.
 - a. Det er sendt ut informasjon om aktuelle møter og kurs i Trøndelag og ellers i landet.
 - b. Ingen kurs er gjennomført i vekstsesongen i Ørland/Bjugn, men det vil tilbys i løpet av vinteren/vår 2016. Det har kommet forespørsel om mulighet for spesielt kåldyrking og løkdyrking.

- Fagdager og markvandringer i vekstsesongen.
 - 4 markdager/erfaringsgrupper i gulrot er gjennomført i løpet av vekstsesongen. Det har vært 1 markdag i økologisk gulrot og det arrangeres et 2-dagers fagmøte om gulrot for Midt-Norge 1.-2. desember i Trondheim.

- Forsøksfelt og demonstrasjonsfelt for å bli kjent med lokale forhold for kulturene.
 - a. Vi har hatt forsøksfelt med 16 gulrotsorter. Resultat av det presenteres på Gulrotmøte 1.-2. desember.
 - b. Demofelt med ulike grønnsakslag vist fram på markdager.
- Demonstrasjoner og studiebesøk for å se på behov for spesialisert mekanisering av produksjonene.
 - a. Mekanisering var en at de tingene vi så på da vi var på Frosta.
 - b. Markdag med brenner og radrenseutstyr er gjennomført. Det vil også bli tema på Gulrotmøte 1.-2. desember
- Samarbeide tett med andre aktører i landbruksnæringa for å utnytte mulighetene til kompetanseheving
 - a. Deltatt på infomøte om desentralisert agronomutdanning, prosjektleder underviser på kurset og holder tema grønnsaksproduksjon varmt.
 - b. Deltatt i arbeid med lokalmatutsalg og felles markedsføring/distribusjon. Viktig fordi det er vanskelig å få kvoter hos de store markedsaktørene for nye produsenter. «Lokale» markeder må utnyttes.
 - c. Formidlet informasjon fra andre aktører til aktuelle målgrupper.

6.9.2 Utredning lagerstruktur

Landbruksprosjektet bestilte våren 2015 en utredning for nytt grønnsakslager i regionen. Utredningen ble foretatt av Norsk Landbruksrådgivning. Utredningen skulle se på muligheten for å etablere lager for grønnsaker på Brekstad.

6.9.3 Andelslandbruk på Austrått

Prosjektet har bistått forretningsplanarbeid og finansiering av andelslandbruksprosjekt som igangsettes våren 2016. Husstander leier parseller for produksjon av grønnsaker og rotvekster. Markedet etterspør slike muligheter i stadig økende grad. Dette er foruten å være ei tilleggsnæring for landbruket også en god måte å skape omdømme for landbruket og forståelse for matproduksjonen. Det vil i årene som kommer bli stadig flere innbyggere i Ørland og det kan derfor se ut som det er et marked for denne typen tiltak. Vi vet fra Trondheim og andre deler av landet at det er stor etterspørsel etter andeler og parseller. Tiltak som dette er viktige for landbruket i kommunen og regionen da det åpner opp for at innbyggere kan bli kjent med landbruket gjennom aktiv deltakelse.

7.0 Prosjektets videreføring

Landbruksprosjektet har arbeidet med både utviklings og forvaltningsoppgaver. En stor del av planarbeidet på landbruksområdet er ivaretatt av landbruksprosjektet i perioden 2013-2015. I tillegg har prosjektet parallelt arbeidet med kompetanse og utviklingsoppgaver.

7.1 Regionalt samarbeid om landbruksutvikling på Fosen

Det er parallelt med avslutning av landbruksprosjektet iverksatt arbeidet med et felles landbruksprosjekt for Fosenkommunene. Bakgrunnen for dette er at det er flere utviklingsprosjekter som er i en slutfase på i denne regionen. Det er bra for nettverkene at man har et større geografisk område å spille på. Det er også riktig sett fra rådgiverens ståsted da man i større grad kan spisse rådgivningen. Både når det gjelder kompetanse, lokal mat, grønnsaksproduksjon og rekruttering har vi sett at vi med fordel kan samhandle i et større geografisk område. For Ørland ser man at usikkerheten i rød sone lett kan påvirke utviklingen i landbruket generelt, dette er også faktorer som taler for samhandling med andre Fosenkommuner. Når det gjelder gårdsråd så ser vi at rådgiverapparatet arbeider i flere kommuner og av den grunn kunne gårdsråd ha vært et tiltak som har vært systematisert i flere kommuner. Det har vært en reduksjon i antall årsverk i landbruksforvaltningen de siste

årene og det kan av den grunn være en god grunn til mer samarbeid mellom kommunene, både på utvikling og forvaltningsområdet. Flere av produsentsammenslutningen har en regional overbygning f.eks. Fosen produsentlag (grønnsaker). Ørland Bondelag og Bjugn bondelag er også positive til at utviklingsoppgaver settes inn i en regional ramme.

Følgende delprosjekter kan man for seg i et større Fosenprosjekt:

- Kompetanse
- Rekruttering / unge / nye bønder
- Lokal mat
- Gårdsråd – fokus på investering og utvikling av Fosenlandbruket
- Grønnsaker

7.2 Kommunen må ta hånd om forvaltningsoppgavene

Forvaltnings og planoppgaver er det viktig at kommunene selv tar ansvar for framover. I den sammenhengen er det viktig å ha en landbruksforvaltning som har ressurser nok til å ivareta disse oppgavene. Det er en kritisk faktor at landbruksprosjektet har ivaretatt denne porteføljen i forbindelse med reguleringsplan og konsekvensutredninger. Bakgrunnen for dette var mangel på ressurser i den kommunale landbruksforvaltning. Samhandling med øvrige avdelinger i kommunen er viktig og det samme er å innhente fagkompetanse fra regionale og nasjonale myndigheter. Kommunen står foran en rekke krevende oppgaver i tillegg til de lovpålagte oppgavene kommunene allerede har på landbruksområdet.

Eliteoksen Hoøen fra Anne Grethe og Lars Akim Hoøen

